

Náučný chodník Podte s nami za sýslami

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Rimavská Sobota
Geomorfologická jednotka:	Stolické vrchy
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Tisovec, námestie / vlak Tisovec, mesto
Východisko:	Tisovec, Malinovského ul.
Trasa:	Tisovec, Malinovského ul. - sedlo severne od vrchu Obadovo očko - Podhrad (sýslavisko) - Rejkovo - dolinou Rejkovského potoka - proti toku Rimavy - Tisovec, Jesenského ul. - Tisovec, Malinovského ul.
Dĺžka, prevýšenie:	6,5 km, prevýšenie 120 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	4
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Na viacerých úsekoch trasa vedie po modrej turistickej značke.

Rok otvorenia: 2018

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; video Návrat sysľa (EGT, 1. A & 1. B 2016/17. In: *Youtube* [online]. 6. 6. 2017. 13:47 min)

Kontakt: Evanjelické gymnázium Tisovec, Jesenského 836, 980 61 Tisovec, tel. 047 / 5511 700; Správa Národného parku Muránska planina so sídlom v Revúcej, ul. Janka Kráľa 12, 050 01 Revúca, tel. 0903 298 419

Poznámky: (1) Biotop pre sysle upravili, náučný chodník vytvorili a v spolupráci a podporou viacerých inštitúcií vybudovali študenti a učitelia Evanjelického gymnázia v Tisovci. (2) Východisko a krátky začiatok trasy náučného chodníka sú spoločné s Náučným chodníkom Hradová.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Tisovec. Mesto na spojnici Brezna a Rimavskej Soboty pozdĺž Rimavy a ústí jej viacerých prítokov (Slávča, Furmanec, Skalička, Losinec, Dolina, Rejkovský potok a Ľadový potok) obkolesené horami na západnom okraji Stolických vrchov na ich kontakte s Muránskou planinou. Najstarším svedectvom osídlenia územia sú archeologické nálezy z obdobia rokov 1 000 - 400 pred Kr. na vrchu Hradová asi 1,2 km západne od centra. Prvá písomná zmienka o Tisovci je z roku 1334. Jeho rozvoj súvisel s ťažbou železnej rudy v okolí a najmä so 700-ročnou miestnou tradíciou hutníctva. Ohrozované bývalo Osmanmi, ktorých paša sídlil v neďalekom Jágri (Eger) v dnešnom Maďarsku. V roku 1765 tu vznikol mlyn na výrobu papiera, neskôr papiereň, pôsobili tu cechy krajčírov, kováčov, kolárov, sudárov, garbiarov a čižmárov. Miestna vysoká pec sa za polstoročie od založenia (1783) stala najväčším producentom surového železa v Uhorsku. Železiarska výroba tu bola ukončená v roku 1965, keď bola prenesená do Košíc. V rokoch 1951 - 1971 tu fungovala stredná priemyselná škola hutnícka. V období národného obrodovania tu pracovali miestne spolky, knižnica, nedelná škola a pôsobili tu významní národovci: August Horislav Škultéty, Daniel Gabriel Lichard, Jonatan Dobroslov Čipka, Štefan Marko Daxner, Terézia Vansová (založila tu spolok Živena) a iní. Evanjelický kostol z roku 1832, jeden z najväčších na Slovensku, bol postavený na mieste zbúraného starého gotického kostola, ktorý svojimi rozmermi nestačil miestnemu zboru. Mesto je rodiskom slovenského politika, právnika, spisovateľa a prekladateľa Vladimíra Clementisa (1902 - 1952). Jeho rodný dom je jedným z dvoch sídiel mestského múzea.

Hradová (887 m n. m.) a Národná prírodná rezervácia Hradová > pozri heslá v Náučný chodník Hradová

Sysel pasienkový (*Spermophilus citellus*). Hlodavec s výskytom v strednej a východnej Európe, na Slovensku už len v niekoľkých lokalitách. Ide o zraniteľný druh s klesajúcim výskytom, obývajúcí najmä stepné oblasti nížin a predhorí u nás zhruba do výšky 1 000 m n. m., a to na poliach, často kosených lúkach, pasienkoch, ale aj v sadoch, viniciach, na ihriskách (golfových), dopravných násypoch, letiskách. Žije v kolóniách, ktoré môžu mať niekoľko desiatok až stoviek jedincov. Pod

zemou buduje systém chodieb, ktoré využíva ako úkryt, pre výchovu mláďat, sklad potravy a zimný spánok, trvajúci až šesť mesiacov. Sysel' je slnkomilný - za dažďa či chladu je menej aktívny. Lokálne prispieva k zadržiavaniu vody v krajine, keďže pri povrchovom odtoku zrážková voda systémom nôr a podzemných chodieb vsakuje hlbšie do pôdy, čím môže zmierňovať následky privalových dažďov. Hrabaním a kyprením prevzdušňuje pôdu a vytvára podmienky pre rast určitých rastlín. Na sysliach výhrabkoch sa pasie mnoho čmeliakov a motýľov. V norách nachádzajú úkryt žaby, hlavne ropuchy obyčajné, a čmeliaky. Je zdrojom potravy pre dravé vtáky, lasice a tchory. Sysle na sysľovisku pri Tisovci sú veľmi plaché. K ich prežitiu na tejto lokalite je možné prispieť, a to rozsypom slnečnice (nepraženej, nesolenej, chemicky neošetrenej) v blízkosti nôr najmä za daždivých dní, kedy si len ťažko hľadajú potravu. Asi 15 km severovýchodným smerom sa nachádza v doline Muráňa pod hradom Muráň sysľovisko Biele vody s krotšími sysľami. Sysle sú aktívne a je možné ich pozorovať počas dňa a iba počas letnej sezóny (od marca/apríla do augusta/septembra), inak sú v zemi.

Chránený areál Vachtové jazierko. Chránené územie poniže južného okraja Tisovca v Stolických vrchoch vyhlásené v roku 1997 na ochranu mokradového spoločenstva v nive Rimavy s masovým výskytom chránenej a ohrozenej vachty trojlistej (*Menyanthes trifoliata*).

Prírodná rezervácia Hlboký jarok. Chránené územie juhozápadne od Tisovca v oblasti tektonického kontaktu Spišsko-gemerského krasu (Muránskej planiny) a Stolických vrchov vyhlásené v roku 1988 na ochranu vzácnnej prírodovednej lokality - tiesňavovitej časti doliny Rejkovského potoka (Hlbokého jarku) a juhovýchodného svahu vrchu Červená s typickým fluviokrasovým reliéfom s povrchovými i podzemnými krasovými formami.

Stolické vrchy. Horský geomorfologický celok na strednom Slovensku - časť Slovenského rudohoria - s pretiahnutým pôdorysom JZ- SV smeru približne medzi obcami Dobroč, Lovinobaňa, Málinec, Rejdová, Telgárt a Tisovec. Predstavuje klenbohrásť, od susediacich pohorí zväčša oddelenú výraznými zlomami. Na severozápade susedí s Muránskou planinou - podcelkom Spišsko-gemerského krasu - a Veporskými vrchmi a na juhovýchode s Revúckou vrchovinou a na krátkom úseku s Volovskými vrchmi. Geologickú stavbu tvoria kryštalicke horniny, najmä paleozoické granity a granodiority a metamorfované bridlice (fylity, svory, ruly, amfibolity). Prevažujúci vrchovinový reliéf, len v mieste najväčšieho vykľutia charakteru hornatiny (Stolica 1 477 m n. m.), je hladko modelovaný. Miestami, v oblasti križovania zlomov, sa vyvinuli členité zníženiiny (Muránska brázda, Kokavská brázda a Ipeľská brázda), pretekané významnými tokmi (Muráň, Rimava, Klenovská Rimava, Rimavica, Ipeľ). Pohorie je rozčlenené dolinami priečne ho križujúcich tokov, ktoré využili komunikácie (cesty, železnice). Z významnejších riek priamo v ňom - v severnom svahu Stolice - pramení len Slaná. Takmer celé územie patrí povodiu Ipl'a a Slanej. Pohorie je z veľkej časti zalesnené s prevahou dubovo-hrabových a bukových hospodárskych lesov, len v južnej časti v oblasti s rozptýleným osídlením (Klenovec, Kokava nad Rimavicou, Šoltýska, Ďubákovo) prevažujú pasienky a lúky, sčasti postupne opúšťané a zarastajúce pionierskym lesom.

Obsah informačných panelov

Lúky - vznik a udržiavanie. História a význam ovčiarstva. Sysel' pasienkový.

